

Motion till riksdagen

1986/87:Sk803

Börje Stensson och Olle Grahn (fp)

Åtgärder mot alkoholkonsumtion

Alkoholfrågan är vårt största sociala och medicinska problem. Den kan inte enbart överlämnas åt nykterhetsorganisationer, andra ideella organisationer eller kyrkor och samfund. Den kan heller inte enbart lämnas åt några socialpolitiska specialister.

Nej – alla ansvarskännande medborgare och opinionsbildande personer inom politik, press, radio och television har ett stort ansvar för att bruk och missbruk av alkohol begränsas.

Sveriges största sociala och medicinska problem måste ständigt aktualiseras. Frågor om mål och medel i bekämpningen av alkoholskadorna behöver tas upp i alla fora. I hög grad gäller det riksdagen.

Alkoholpolitiken syftar givetvis till att förebygga skador. Men i mitten av 1970-talet gjorde riksdagen en viktig precisering: målet för alkoholpolitiken är att minska den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen för att därigenom tränga tillbaka skadorna. Genom Sveriges anslutning till Världshälsoorganisationens (WHO) program Hälsa för alla år 2000 har målet ytterligare preciserats: Konsumtionen skall minska med minst 25 % fram till år 2000. Detta är alltså målet för 1990-talets svenska alkoholpolitik.

Att Sveriges riksdag och regering har ställt sig bakom målet att minska den totala konsumtionen av alkohol innebär att man har förklarat sig beredd att vidta åtgärder som rör alla människor. Det är ett besked att alkoholpolitik liksom all annan politik handlar om solidaritet. Det stora flertalet, som dricker alkohol utan problem, får vara beredda på vissa uppoffringar, för att skydda dem som riskerar att skadas eller som redan har fått skador.

Konsumtionen kan minska på olika sätt. Man kan dela upp det övergripande målet i bl. a. följande delmål:

- * Ökat antal som inte dricker alls
- * Senare alkoholdebut och mindre konsumtion hos ungdomar
- * Slopad alkoholkonsumtion i samband med graviditet
- * Nykterhet i trafiken, till sjöss, i arbetslivet, i samband med fysiska prestationer och i föreningslivet
- * Minskad konsumtion hos storförbrukarna

Till de vanligaste invändningarna mot olika förslag i alkoholdebatten hör påpekandet att den föreslagna åtgärden "inte löser problemet".

Den svenska alkoholpolitiken består av en kombination av prispolitik, restriktioner och information/påverkan. Alla delarna behövs även i framtiden. Ibland möter man en tendens att spela ut restriktioner och upplysning

mot varandra. Framför allt personer som är motståndare mot restriktioner talar om att man "i stället" bör satsa mer på upplysning.

Det är en onödig motsatsställning. Rätt utformade stöder restriktionerna upplysningen. Och information är nödvändig för att reglerna skall stödjas och efterlevas.

Informationen är självfallet viktigast, eftersom den syftar till att göra det möjligt för varje människa att leva så att hon inte skadas. Den utgör också grunden för den demokratiska processen bakom alkoholpolitiken, liksom all annan politik.

Informationen är mindre kontroversiell än restriktionerna. De flesta håller med om att det behövs mer information om alkoholens verkningar och risker. Det som diskuteras är hur stora resurser som skall satsas, i vilka sammanhang informationen skall ges, hur den skall utformas och vilka som skall ha ansvaret för den.

Strid blir det däremot ofta om frågor som rör restriktionssystemet. Det är lätt att se varför. Det handlar om ingrepp i den enskildes bestämmanderätt. Diskussionen förs gärna med termer som frihet och förmynderskap.

De flesta inslagen i det svenska regelsystemet riktas i första hand mot produktion och marknadsföring, även om de indirekt också begränsar konsumentens handlingsfrihet eller valmöjligheter.

När det gäller produktionen och importen av alkoholdrycker har vi i Sverige den ordningen att ett särskilt statligt företag, Vin- och Spritcentralen, ansvarar för detta. Samma företag bedriver också marknadsföring och export. Med tanke på de stora skador som alkoholen har socialt, medicinskt och ekonomiskt ifrågasätter vi marknadsföring och export av svensk konsumtionsspirit. Det är fel att sträva mot ökning av produktion och export av svenska spritdrycker.

Det är ingen fördel från alkoholpolitisk synpunkt att ha skilda statliga bolag, dels för alkoholförsäljningen inom landet – Systembolaget, dels för produktion och export av alkohol – Vin- och Spritcentralen.

En utredning för sammanslagning av dessa statliga bolag bör göras.

Priset på alkohol är det som mest verksamt begränsar konsumtionen. En svårighet är att göra prisjusteringar utan att det föranleder hamstring. 1986 års regeringsförslag om alkoholskattehöjningar försenades för att undvika en höjning av konsumtionsprisindex i ett känsligt läge. Vi anser detta vara ett närmast asocialt hanterande av prisinstrumentet från regeringens sida. Redan i november 1986 märktes hamstringstendenser och för julhandeln finns ännu ingen statistik.

Preliminära försäljningssiffror för november 1986 visar följande volymökning jämfört med november 1985:

Sprit	+ 6,0 %
Vin	+ 6,7 %
Starköl	+ 12,2 %

Mätt i ren alkohol innebär det en ökning på 6 %.

Vissa reformer av dryckesbeskattningar borde utredas. Riksdagen kunde varje år, t. ex. inför årsskiftet, fatta beslut om dryckesskatterna och dra upp riktlinjer. En del kan läras av Finlands system. Där fastställer riksdagen en

generell alkoholskatt baserad på produkternas alkoholstyrka. Sedan sätter det statliga bolaget Alko priserna på enskilda produkter efter allmänna riktlinjer.

I Sverige finns en motsättning mellan samhällets strävan att minska alkoholkonsumtionen och dem som har ett ekonomiskt intresse av att producera och sälja alkohol.

Bryggeriernas intresse av att producera och sälja så mycket öl som möjligt – helt enkelt tjäna så mycket pengar som möjligt på alkoholhaltiga drycker – står i motsättning till samhällets krav på begränsning av alkoholkonsumtionen och alkoholskadorna.

Bryggerinäringen visade brist på socialt ansvar under mellanölstiden. Konkurrensen inom bryggerinäringen ger konsumtionsökning både för starköl och svagare öl. Vid försäljningen av Pripps våren 1986 gavs inget uttalat stöd för att starkölsproduktion enbart bör ske i statligt bryggeri. Vi är av den uppfattningen att frågan om enskilt vinstintresse i starkölsproduktionen måste uppmärksammas.

Andra starka enskilda ekonomiska intressen i alkoholhanteringen är marknadsföring och försäljning genom sprit- och vinagenter. Hur mycket konsumtionen påverkas är svårt att fastställa. Konsekvenserna är säkerligen ökad konsumtion med åtföljande ökning av alkoholskador. Mot bakgrund av detta konstaterande bör agenturverksamheten kontrolleras genom mera skärpta bestämmelser mot olika marknadsföringsåtgärder.

Ett allvarligt hot mot den gällande alkoholpolitiken är tillhandahållandet av snabbviner i handeln. Marknadsföringen sker utan sociala regler eller hänsyn. Prisinstrumentet sätts ur spel. Åldersgränser kringgås. Försäljningen motsvarar, enligt senaste uppskattningar, 11 miljoner liter vin per år i Sverige. Som jämförelse kan nämnas att detta är lika med ca 12 % av Systembolagets vinförsäljning. Vi anser att marknadsföringen av snabbvinsatser bör förbjudas.

Den skattefria försäljningen av alkohol ökar. 1979 uppskattades den till ungefär en tiondel av Systembolagets försäljning av sprit och vin. Den skattefria försäljningen försörjer färjelinjer. Flygbolag och flygplatser använder skattefri alkohol som konkurrensmedel. Sverige bör ta initiativ till internationella överenskommelser som begränsar den skattefria försäljningen av alkohol.

Studium av den totala marknadsföringen av alkoholdrycker ger vid handen att enskilda ekonomiska intressen utnyttjar alla möjligheter att öka alkoholkonsumtionen.

Detta innebär att lagstiftaren och myndigheter ständigt måste vara på vakt för att fastlagda mål för alkoholpolitiken skall kunna uppnås.

Resurser till förstärkt information kring alkoholbrukets sociala och medicinska vådor måste till. Viktiga uppgifter under den framtida alkoholdebatten torde bli att övertyga allmänheten om att den svenska alkoholpolitikens mål måste fullföljas samt att det är motiverat med ytterligare åtgärder från samhällets sida för att förverkliga den fastlagda alkoholpolitikens huvudlinjer.

Hemställan

Mot. 1986/87

Sk803

Mot bakgrund av vad som i motionen redovisas hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär utredning om sammanslagning av Systembolaget och AB Vin- och Spritcentralen.

2. att riksdagen hos regeringen begär utredning om reformer av dryckesbeskattning för att motverka hamstringstendenser vid prisjusteringar,

[att riksdagen hos regeringen begär skärpta bestämmelser mot marknadsföring av alkoholdrycker från sprit- och vinagenter.¹]

[att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag som förbjuder marknadsföring av snabbvinsatser.¹]

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen sägs om initiativ från regeringens sida till internationella överenskommelser för begränsning av den skattefria försäljningen av alkohol,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen sägs om ökade resurser för information om alkoholens sociala och medicinska skador.²]

Stockholm den 12 januari 1987

Börje Stensson (fp)

Olle Grahn (fp)

¹ 1986/87:L702

² 1986/87:So207

